

PREBIVALSTVO SLOVENIJE DOŽIVLJA SPREMEMBE

SLOVENIJA JE NEENAKOMERNO POSELJENA

Slovenija je srednje gosto poseljena država. **Povprečna gostota prebivalstva** v naši državi je 98 prebivalcev na km (približno 2 milijona prebivalcev delimo s površino 20 256 km.

Slovenija je zelo neenakomerno poseljena, nekatera območja pa so sploh neposeljena. To je posledica različnih naravnih in družbenih dejavnikov.

Med **naravnimi dejavniki** sta na gosto vplivala predvsem površje in podnebje. Prebivalstvo se je nadpovprečno zgostilo v nižjem uravnanim svetu ravnin, na dnu kotlin, v rečnih dolinah, na kraških poljih in ob obali. Na takšnih območjih živi danes štiri petine prebivalstva. V gričevnatem svetu sta na poselitev zelo vplivali prosojna in osojna lega. Tako so v gričevnatem svetu gosteje poseljena sončna slemena, v hribovitem svetu pa prisojna pobočja in uravnane.

Kje je naša zgornja meja stalne poselitve?

Zgornje meje določamo po samotnih kmetijah, ki ležijo še nekoliko višje. Najvišje ležeča kmetija v Sloveniji je Bukovnikova domačija v Podolševi pod Raduho na nadmorski višini 1327m.

Med **družbenimi dejavniki** so razporeditev prebivalstva močno vplivali predvsem nekateri družbeni procesi po 2. svetovni vojni. Skoraj celo Slovenijo je tedaj zajel proces **industrializacije**. S tem pojmom označujemo širjenje industrije (opuščanje kmetijske dejavnosti in preslojevanju kmečkega prebivalstva). Prebivalstvo se je začelo množično preseljevati v mesta, kar je pospešilo **urbanizacijo** (širjenje mest in mestnega načina življenja). Število prebivalcev na podeželju je začelo hitro upadati (na goratih, hribovitih, kraških in obmejnih območjih). Tam so nastala **območja redčenja prebivalstva**. Večja ind. središča in mesta z okolico pa so postala **območja zgoščenja prebivalstva**.

NARAVNA RAST PREBIVALSTVA JE OGROŽENA ZARADI NISKE RODNOSTI

Naravni prirastek je razlika med rodnoštvom in umrljivostjo. **Rodnost** nam podaja število živorojenih, **umrljivost** pa število umrlih na tisoč prebivalcev na leto. Naravni prirastek je visok, če je presežek rodnoštvom nad umrljivostjo velik, in nizek, če je presežek majhen.

Negativen naravni prirastek je takrat, kadar je rodnost manjša od umrljivosti.

Naravna rast prebivalstva naše države je zaradi nizke rodnoštvom ogrožena.

SELITVE SO POSLEDICA SPREMEMB V ZGODOVINSKEM IN GOSPODARSKEM RAZVOJU

Na celotno gibanje (rast) prebivalstva v Sloveniji vplivajo razen naravnega prirastka tudi **selitve** ali **migracije**. S tem pojmom označujemo prostorsko gibanje prebivalstva (odseljevanje in priseljevanje). Prebivalstvo se seli zaradi gospodarskih, političnih, narodnih, verskih, kulturnih, družinskih in zdravstvenih vzrokov.

Ločimo **odseljevanje** ali **emigracija** in **priseljevanje** ali **imigracija**.

Pri odseljevanju v tujino ločimo izseljene in zdomce. Izseljenci se odselijo za stalno, zdomci pa le začasno. Sredi petdesetih let se je pojavila nova oblika selitev – odhajanje delavcev na začasno delo v tujino ali **zdomstvo** (Nemčija, Avstrija).

V vsakdanjem življenju imajo pomembno vlogo **dnevne selitve (dnevne migracije)**, v Ljubljano, Maribor, Celje.

DELEŽ STAREJŠIH LJUDI ČEDALJE BOLJ NARAŠČA

Starostno in spolno sestavo prebivalstva zelo nadzorno prikazujejo **starostne piramide**. Te nam podajajo deleže prebivalcev po starostnih skupinah in razmerje med spoloma.

Pri **starostni sestavi prebivalstva** je zanimiv predvsem delež mladega, zrelega in starega prebivalstva. V gospodarsko visoko razvitih državah – večji delež zrelega in starega prebivalstva (higienske razmere, sociala, zdravstvo; dolga življ. doba, nizka rodnost). V gospodarsko manj razvitih državah – večji delež mlajšega preb. (slabše razmere za življenje; krajša življenjska doba, višja rodnost).

Pri **spolni sestavi prebivalstva** Slovenije je opazen večji delež ženskega preb., kar je posledica krajše življ. dobe moških (ženske 7 let dlje).

PRI VERSKI SESTAVI PREVLADEJEJO KATOLIČANI

Na **versko sestavo preb.** Slovenije je vplival zgodovinski razvoj. Leta 1991 je bilo v Sloveniji največ pripadnikov **katoliške veroizpovedi** (v vseh slo. Pokrajinah). Druga tradicionalna veroizpoved je **protestantska** (na Goričkem v Prekmurju). Priseljenci srbske, črnogorske in makedonske narodnosti so večinoma pripadniki **pravoslavne veroizpovedi**. Iz Bosne in Hercegovine ter s Kosova pa so se preselili pripadniki **islamske veroizpovedi (muslimani)**

V MESTIH JE IZOBRAZBENA SESTAVA BOLJŠA KOT NA PODEŽELJU

Izobrazbena sestava prebivalstva je tesno povezana s stopnjo gospodarske razvitosti. V gospodarsko razvitih državah je stopnja izobrazbe mnogo višja kot v manj razvitih državah. V primerjavi z najrazvitejšimi evropskimi državami imamo v Sloveniji še vedno dokaj visok delež prebivalstva, ki nima končane osnovne šole, prav tako imamo manjši delež prebivalstva z visoko izobrazbo. Razlike v izobrazbi med mesi in podeželjem.

ZAPOSLOTVENA SESTAVA PREBIVALSTVA SE JE ZELO SPREMENILA

Pojmi!

PRI NARODNI SESTAVI RAZLIKUJEMO RAZLIČNE SKUPINE PREBIVALCEV

V prvo skupino prištevamo prebivalce, ki na nekem ozemlju živijo že stoletja. To so **staroselci** ali **avtohtono prebivalstvo**. V drugo skupino pa različne **priseljence**, ki so se na to ozemlje priselili v novejšem času. Na obmejnih območjih sta se kot avtohtono preb. Ohranili dve narodni manjšini. **Italijanska manjšina** živi na obmejnem pasu v koprskem primorju, **madžarska** pa ob državni meji z madžarsko v Prekmurju. Razen obeh manjšin uvrščamo med avtohtono prebivalstvo tudi etnično skupino **Romov**, ki živijo raztreseni po različnih pokrajinah (največ v Prekmurju, Beli krajini, Dolenjskem, Gorenjskem).

Poleg avtohtonega prebivalstva živijo v Sloveniji tudi priseljenci drugih narodov, ki so se v Slovenijo priselili iz gospodarsko manj razvitih republik nekdanje Jugoslavije (največ Hrvatov, Srbov in Bošnjakov-muslimanov).

SLOVENCİ ŽIVIJO V VSEH ŠTIRIH SOSEDNIH DRŽAVAH

Najštevilnejša slovenska manjšina živi v sosednji **Italiji** v obmejnem pasu vzdolž slovensko-italijanske meje med Trstom in Trbižem. Po ocenah živi v Italiji od 80 000 do 100 000 Slovencev. Najpomembnejša kulturna središča zamejski Slovencev v Italiji so trst, Gorica in Čedad.

Večina zamejskih Slovencev v **Avstriji** živi v južnem delu avstrijske zvezne dežele Koroške (v Celovški kotlini). Po ocenah živi na avstrijskem koroškem nekaj nad 40 000 koroških Slovencev. Manjša skupina Slovencev živi tudi na jugu avstrijske zvezne dežele Štajerske (Radgonski kot).

Po številu najmanjša slovenska manjšina (približno 3500 pripadnikov) živi v slovenskem Porabju na **Madžarskem** (Zgornji Senik). Večje kulturno in gosp. Središče porabskih Slovencev je v Monoštru.

Čeprav ima Slovenija s **Hrvaško** najdaljšo mejo, živi v sosednji državi relativno malo slovenskega preb. Slovenci na hrvaškem ne živijo strnjeno ampak so razpršeni po vsej državi (v velikih mestih: Zagreb, Reka, Split, Pulj).

SLOVENSKI IZSELJENCI SO SI POISKALI NOVO DOMOVINO V AMERIKI IN AVSTRALIJI

Več kot petino slovenskega naroda sestavljajo slovenski izseljenci in njihovi potomci, ki živijo na različnih območjih sveta. Največ slovenskih izseljencev je v Severni Ameriki v ZDA (300 000 preb.) in Kanadi. V Južni Ameriki je največ naših izseljencev v Argentini. Tretja celina, kjer so si slovenski izseljenci poiskali novo domovino, je Avstralija. Veliko slov. jih živi tudi v drugih evropskih državah.

POJMI

Rodnost – število živorojenih na tisoč prebivalcev v enem letu.

Umrljivost – število umrlih na tisoč prebivalcev v enem letu.

Naravni prirastek – razlika med rodnostjo in smrtnostjo.

Selitve ali migracije – odseljevanje ali priseljevanje iz enega kraja v drugega.

Izseljenci – tisti, ki se v tujino odselijo za stalno.

Zdomci – tisti, ki se v tujino odselijo le začasno.

Dnevne selitve (dnevne migracije) – vsakodnevno potovanje iz kraja bivanja v kraj zaposlitve, šolanja.

Starostne piramide – grafičen prikaz starostne in spolne sestave prebivalstva v obliki piramide.

Delovno aktivno prebivalstvo – prebivalci, ki opravljajo kakršnekoli poklic, za katerega prejemajo plačilo.

Primarne dejavnosti – kmetijstvo, gozdarstvo in ribištvo.

Sekundarne dejavnosti – rudarstvo, industrija in gradbeništvo.

Terciarne dejavnosti – promet, trgovina, turizem in storitve.

Kvartarne dejavnosti – šolstvo, kultura, znanost, zdravstvo, socialno skrbstvo in državna uprava.